

Προλογικὸ

1923-2023: 100 χρόνια τοῦ περιοδικοῦ *Θεολογία*

Μὲ τὸ παρὸν τεῦχος, τὸ πρῶτο τοῦ 94ου τόμου τοῦ ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ *Θεολογία*, εἰσερχόμεθα αἰσίως στὸν δεῦτερο αἰῶνα ζωῆς τοῦ περιοδικοῦ, καθὼς ἐφέτος συμπληρώνονται 100 χρόνια συνεχοῦς κυκλοφορίας του ἀπὸ τὴν ἴδρυσή του τὸ 1923 ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρυσόστομο Παπαδόπουλο. Δι' αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως ἐπληρώθη «ὁ πολυχρόνιος ὑποκάρδιος πόθος τοῦ Μακαριωτάτου Μητροπολίτου, ὅστις, [...] μόλις ὡς ἀνερρήθη [...] ἐπὶ τὴν προεδρείαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τοῖς πρωτίστοις αὐτοῦ μελήμασιν ἐλογίσατο τὴν δημοσίευσιν [...] τῆς “ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ” ὡς ἐπιστημονικοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ, ἵνα καὶ δι' αὐτῆς διατρανώσῃ τὴν ἐγνωσμένην αὐτοῦ πρὸς τὴν Θεολογικὴν Ἐπιστήμην ἀγάπην [...]». Ἡ *Θεολογία* ἐμφανίζεται «ὡσεὶ περιστερὰ ἀπὸ τῆς Κιβωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας, θαρρούντως ἀπολυομένη μετὰ τὸν κατακλυσμὸν», ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνει ὁ πρῶτος Διευθυντῆς της, ὁ ἀείμνηστος Γρηγόριος Παπαμιχαήλ στὸ Προλογικὸ τοῦ πρώτου τεύχους.

Ἡ ἐπέτειος αὐτὴ τιμᾶται ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μὲ ποικίλες ἐκδηλώσεις. Ἦδη ἐπανεκδόθηκε, μὲ προσθήκη ἀπόδοσης στὴ νέα ἑλληνικὴ, ὡς Παράρτημα τοῦ περιοδικοῦ *Θεολογία*, ἡ μελέτη τοῦ Ἰω. Καρμίρη μὲ θέμα: «Ὁ Λούθηρος καὶ ὁ Μελάγχθων περὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας», ἡ ὁποία εἶχε δημοσιευθεῖ ἐν *Θεολογία*, τ. 31, τχ. 1, 2 & 3 (1963, σσ. 7-25, 196-213 καὶ 359-389 ἀντιστοίχως). Ἐπίσης ἔχει μεταφρασθεῖ στὴ νέα ἑλληνικὴ τὸ ἔργο τοῦ J. Daniélou: *Οἱ ἀπαρχές τοῦ Λατινικοῦ Χριστιανισμοῦ*, τὸ ὁποῖο βρῖσκεται ὑπὸ ἐκτύπωση, καὶ βρῖσκεται σὲ ἐξέλιξη καὶ ἡ μετάφραση τοῦ ἔργου τοῦ ἰδίου συγγραφέα: *Τὸ μῆνυμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ὁ Ἑλληνιστικὸς Πολιτισμὸς*.

Οἱ ἐκδηλώσεις θὰ κορυφωθοῦν μὲ τὴ διοργάνωση ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τοῦ Διεθνοῦς Ἐπιστημονικοῦ Θεολογικοῦ Συνεδρίου μὲ γενικὸ τίτλο:

«Ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία ἐν πορείᾳ καὶ ἡ “ἄυλη πραγματικότητα” τῆς ὕστερης νεωτερικότητας», ἀπὸ 11 ἕως 15 Ὀκτωβρίου 2023 στὴν Ἀθήνα, παρουσία τῶν σεβασμιωτάτων μελῶν τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Συνέδριο ἀναμένεται νὰ τιμήσει μὲ τὴν παρουσία του ἡ Α.Θ.Π., ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος.

Θὰ θέλαμε ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ νὰ ἐκφράσουμε τὴ χαρὰ μας, γιατί ἀξιόλογοι προσκεκλημένοι ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο ἀσμένως ἀνταποκρίθηκαν στὴν πρόσκληση νὰ συμμετάσχουν μὲ εἰσηγήσεις των καὶ πολλοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἐρευνητὲς ἐξεδήλωσαν ἐνδιαφέρον καὶ ὑπέβαλαν τὶς προτάσεις των γιὰ συμμετοχὴ στὸ Συνέδριο, βάσει τῆς Ἀνοικτῆς Πρόσκλησης ἐκδήλωσης ἐνδιαφέροντος. Ἐν τέλει, ἀπὸ τὶς προτάσεις φάνηκε ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα θέμα ποῦ ἀπασχολεῖ.

Τὸ Συνέδριο εἶναι ἀνοικτὸ πρὸς ὅλους ὅσοι ἐνδιαφέρονται νὰ παρακολουθήσουν τὶς ἐργασίες του, τοὺς παρακαλοῦμε ὅμως ὅπως δηλώσουν τὴ συμμετοχὴ τους στὸ τηλέφωνο: 2111824316 ἢ στὴν ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση ἀλληλογραφίας (e-mail): synedrio2023@ecclesia.gr εἴτε νὰ συμπληρώσουν τὴ Φόρμα Προεγγραφῆς στὸν ιστότοπο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (https://www.ecclesia.gr/theologia100/theologia100_form.asp), καθὼς δὲν εἶναι ἀπεριοριστὴ ἡ χωρητικότητα τοῦ ἀμφιθεάτρου τοῦ Μεγάλου Μουσικῆς Ἀθηνῶν, ὅπου θὰ λάβουν χώρα οἱ ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ διευκολυνθεῖ ἡ ἀρτιώτερη διοργάνωσή του.

Βεβαίως, σὲ αὐτὰ τὰ 100 χρόνια ποῦ διανύθηκαν ἀπὸ τὴν πρώτη ἔκδοση τῆς Θεολογίας, σὲ κοινωνικό, φιλοσοφικό, πολιτισμικό, ἐπιστημονικό ἐπίπεδο, ἡ θέαση τοῦ κόσμου, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Θεοῦ ἐν πολλοῖς μετατοπίστηκε, ὡς ἀποτέλεσμα τῶν μακροχρόνιων ζυμώσεων ποῦ ὀδήγησαν στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας στὸν σύγχρονο Δυτικὸ πολιτισμὸ, ἡ οὐσία τοῦ ὁποίου ἐγκκεῖται στὴν (ἐφ) εὕρεση δυνατοτήτων. Ἴσως δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε ὅτι ἡ τεχνολογία ἐπηρεάζει κάθε ἐπίπεδο τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἀκόμη καὶ τὸ θρησκευτικό. Ἡ Ἐκκλησία ὡς πιστεύουσα Κοινότητα καὶ ἡ Θεολογία της καλοῦνται νὰ ἀπαντήσουν στὶς προκλήσεις τοῦ σήμερα, νὰ ἀναγγεῖλουν τὸ εὐαγγελικὸ μῆνυμα στὶς συνθῆκες ρευστότητας, ἀστάθειας καὶ γενικευμένης ἀνησυχίας, οἱ ὁποῖες ἀπορρέουν ἀπὸ τὶς νέες συνθῆκες.

Ἡ προσφάτως ἐπελαύνουσα Τεχνητὴ Νοημοσύνη, σύμφωνα μὲ πολλοὺς ἐκ τῶν ἰδίων τῶν δημιουργῶν της, δείχνει νὰ εἶναι ἀνεξέλεγκτη καὶ ἀπρόβλεπτη.

Οἱ προκλήσεις εἶναι τεράστιες καὶ, ὡς ἐκ τούτου, ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀπαντηθοῦν καὶ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν, μέσα ἀπὸ τὴ διαχρονικὴ ἀλήθεια τοῦ Σαρκωθέντος, Ἀναστάντος καὶ πάλιν Ἐρχομένου μετὰ δόξης.

Ἀξίζει ἐδῶ νὰ ἐπισημάνουμε τὴ σημαντικὴ συμβολὴ τῶν Συντακτικῶν Ἐπιτροπῶν στὴν ἀρτίωση καὶ διάρθρωση τῆς θεματικῆς ἐκάστου ἀφιερωματικοῦ τεύχους. Ἰδιαίτερη μνεῖα ὀφείλουμε στὴ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς περιόδου 2017-2018, ἡ ὁποία ἀσμένως ἀπεδέχθη τὴν πρόταση ἀφιερώματος στὴν τεχνολογία. Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀντελήφθη καὶ προεῖδε τὴν ἐπελαύνουσα τεχνολογικὴ ἐξέλιξη, σὲ χρόνον (πρὶν ἀπὸ ἕξι χρόνια) πού –τοῦλάχιστον στὸν ἑλληνικὸ χῶρον– σπανίως ὑπῆρχαν ἐπιστημονικὲς συζητήσεις καὶ δημοσιεύματα γύρω ἀπὸ τὰ θέματα τῆς τεχνολογίας, παρότι ὁ κυματισμὸς της νότιζε τὸν καθένα μας. Σήμερα –εὐτυχῶς– εἶναι καταφανὲς ὅτι μόνον καὶ μόνον τὰ δημοσιεύματα στὸν ἔντυπο καὶ ἠλεκτρονικὸ τύπον φανερώνουν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κοινωνίας γύρω ἀπὸ αὐτὰ τὰ ζητήματα.

Στὸ πρῶτον αὐτὸ τεῦχος τοῦ δευτέρου αἰῶνα ζωῆς τοῦ περιοδικοῦ, ὑλοποιεῖται τὸ ἀφιέρωμα στὸ θέμα: «Διάχυτη Νέα Θρησκευτικότητα». Στὸ ἀφιέρωμα αὐτὸ καθοριστικὴ ἦταν ἡ συμβολὴ τοῦ Ὁμοτ. Καθηγητοῦ τοῦ Ε.Κ.Π.Α. Στυλιανοῦ Παπαλεξανδρόπουλου, ὁ ὁποῖος πρότεινε τὸ ἐν λόγω θέμα στὴ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ περιοδικοῦ (τῆς περιόδου 2019-2020) καὶ συντόνισε τοὺς συμμετέχοντες συγγραφεῖς σὲ αὐτό, καὶ τὸν ὁποῖον εὐχαριστοῦμε θερμῶς. Δὲν εἶναι ἴσως τυχαία ἡ χρονικὴ σύμπτωση τῆς κυκλοφορίας τοῦ ἀφιερωματικοῦ τεύχους στὴ Διάχυτη Νέα Θρησκευτικότητα μὲ τὴ γενικὴ θεματικὴ τοῦ Συνεδρίου πού ἀφορᾷ τὴν «ἄυλη πραγματικότητα», καθότι ἓνα μέρος τῆς Διάχυτης Νέας Θρησκευτικότητας προβάλλει μίαν εἰκονικὴν (virtual) πραγματικότητα. Οἱ τεχνολογικὲς ἐφαρμογὲς διευκολύνουν τὰ μάλα τὴ διάχυση καὶ ἀνάμειξη θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ ἀντιλήψεων.

Ἰδέες θρησκευτικῆς πού ἀνήκουν σὲ συγκεκριμένα σχήματα διαχέονται παντοῦ καὶ υἰοθετοῦνται ἄκριτα (π.χ. ἠλεκτρονικὰ καὶ ἔντυπα περιοδικὰ,

τηλεόραση, διαδίκτυο, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, διαδραστικά παιχνίδια). Για παράδειγμα, διακινούνται διάσπαρτες θρησκευτικές ιδέες και στοιχεία διαφόρων παραδόσεων ή καινοφανών ρευμάτων μέσα σε τραγούδια, στα κόμικς, τον κινηματογράφο, τα παιχνίδια, τη λογοτεχνία κ.ά. Θα μπορούσαμε βέβαια να ισχυρισθούμε ότι ο έπιπολασμός αυτής της διάχυσης άφ' ενός παράγεται και άφ' άλλου εύρυνεται από την τεχνολογία και τις ψηφιακές της δυνατότητες.

Ός προς τα περιεχόμενα του παρόντος τεύχους, ως πρώτο άρθρο δημοσιεύεται το εισαγωγικό άρθρο του Όμοτ. Καθηγητού του Ε.Κ.Π.Α. Στυλιανού Παπαλεξανδρόπουλου, υπό τον τίτλο: «Ἡ Διάχυτη νέα Θρησκευτικότητα», στο οποίο ο σ. ορίζει το θέμα και τις όψεις και παραμέτρους του. Ακολουθεί η αγγλόγλωσση μελέτη του Peter Admirand, Ἐπίκ. Καθηγητού και Ἀναπλ. Διευθυντού τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Dublin City University, με θέμα: “Horror, Evil, and Inter-religious Dialogue: A Theological Analysis of *Gideon Falls* (First Story Arc: Issues 1-6)”, μία μελέτη περίπτωσης διάχυτων θρησκευτικῶν ιδεῶν στα κόμικς.

Ἐν συνεχείᾳ δημοσιεύεται τὸ ἄρθρο τοῦ δρ. Ἰωάννη Ξυδάκη ὑπὸ τὸν τίτλο: «Ἱεροὶ χῶροι στὸν κόσμο τῶν βιντεοπαιχνιδιῶν» καὶ ἔπεται ἡ μελέτη τοῦ δρ. Δημητρίου Οὐλῆ με θέμα: «Ἡ “διάχυση” τῆς θρησκείας στὸ κινηματογραφικὸ θέαμα: μία τυπολογία». Τὸ ἐπόμενο ἄρθρο τοῦ τεύχους εἶναι τῆς δρ. Ζαμπίας Ἀγριμάκη ὑπὸ τὸν τίτλο: «Οἱ ὑπεράνθρωποι ἥρωες ἀπὸ τὴ ρομαντικὴ λογοτεχνία στὴν “ἐπιστημονικὴ φαντασία”: νέοι “μεσσίες” σὲ μιὰ ἐσχατολογία χωρὶς τέλος».

Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ Δημητρίου Μπεκριδάκη με θέμα: «Ἡ Διάχυτη Θρησκεία καὶ ἡ ἐπαναμάγευση τοῦ Δυτικοῦ κόσμου» καὶ ἔπειτα δημοσιεύεται ἡ ἔρευνα τῆς Λουκίας Ροδίτου ὑπὸ τὸν τίτλο: «Ἡ γιόγκα στὰ διαδικτυακὰ μέσα ἐνημέρωσης ὡς μία μορφή τῆς Διάχυτης Νέας Θρησκευτικότητας». Τὸ τελευταῖο ἄρθρο τοῦ ἀφιερώματος εἶναι τοῦ Δημητρίου Σούκη με θέμα: «Διάχυτη Νέα Θρησκευτικότητα: Τὸ σύμπαν ὡς ἀνώτερη δύναμη στὴν κοινωνία καὶ στὴν Πόπ Κουλτούρα».

Μετὰ ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα ἄρθρα, στὴ στήλη «Ἰδιόμελα» δημοσιεύεται ἡ μελέτη τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν Χρήστου Τερέζη, ὑπὸ τὸν τίτλο: «Ἡ Ἐπιστολογραφία στὸ Βυζάντιο.

Μελέτη περίπτωσης: ἡ Ἐπιστολὴ Α΄ Πρὸς Βαρλαάμ τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ».

Τὸ τεῦχος ὀλοκληρώνεται μὲ τὶς καθιερωμένες μόνιμες στήλες του, στὶς ὁποῖες ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ ἐνημερωθεῖ γιὰ τὰ συμβαίνοντα στὸν ὀρθόδοξο καὶ διαχριστιανικὸ κόσμο, ἤτοι τὰ «Θεολογικὰ Χρονικά» ποὺ περιλαμβάνουν ἀναφορὲς σὲ ἐπιστημονικὰ συνέδρια καὶ γεγονότα, τὰ «Περιοδικὰ Ἀνάλεκτα» στὰ ὁποῖα γίνεται ἐπισκόπηση διεθνῶν ἐπιστημονικῶν θεολογικῶν περιοδικῶν, τὸ «Βιβλιοστάσιον» ὅπου δημοσιεύονται βιβλιοκρισίες καὶ παρουσιάσεις βιβλίων καὶ τὸ «Ἐπιστημονικὸν Ἀναλόγιον» στὸ ὁποῖο καταγράφονται βιβλιογραφικὰ οἱ πρόσφατες θεολογικοῦ ἐνδιαφέροντος ἐκδόσεις.

Τὸ ἐπόμενο τεῦχος τῆς Θεολογίας [τ. 94, 2 (2023)] θὰ εἶναι ποικίλης ὕλης μὲ ἄρθρα θεολογικοῦ κυρίως –ἀλλὰ καὶ εὐρύτερου ἐπιστημονικοῦ– ἐνδιαφέροντος καὶ θὰ ἐκδοθεῖ τὸν προσεχῆ Σεπτέμβριο.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντῆς Συντάξεως